

EREK ODAKLI KURAM ÇERÇEVESİNDE ROBINSON CRUSOE İNCELEMESİ

Murat ŞAHİN*
Aydan IRGATOĞLU**

ÖZ

20.yüzyıl itibarıyla çeviri alanında gerçekleşen başkalaşım karşımıza çeviribilim olarak çıkarken, beraberinde birçok devrimsel kuramsal yaklaşım getirmiş ve metin incelemesi noktasında çeşitli ve zengin bir platform oluşturmuştur. Ortaya çıkan birçok kuramsal paradigmadan Gideon Toury'nin erek odaklı kuramı ve betimleyici çeviri araştırmaları da hedef kültürün çeviri metne olan etkisini gözleme fırsatı sağlarken; matris normları, metinsel-dilsel normlar aracılığı ile yapılacak karşılaştırmalar, çevirmenin kaynak kültüre yakınlığını diğer bir deyişle çevirinin yeterliğini ve erek kültüre yakınlığını yani kabul edilebilirliğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın amacı bu kavramlar üzerinden Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları ve Yapı Kredi Yayınlarına ait iki farklı çevirmen tarafından çevrilen Daniel Defoe'nun Robinson Crusoe isimli eserinin çevirileri üzerinde yapılacak inceleme ile yapısal farklılıkları ve çevirmenlerin biçimsel tercihleri bağlamında bir kıyas, anlama ortaya koymaktır. Çevirinin iyi ya da kötü olarak nitelendirildiği ve eş değerlilik arayan buyurgan yaklaşım yerine, Gideon Toury'nin öne sürdüğü zaten var olan eş değerlilik fikri üzerine epistemolojik bir paradigmadan çevirinin nasıl tezahür ettiği incelenmiştir. Dolayısıyla bu çalışmada erek odaklı kuram çerçevesinde çeviriler ve çevirmenlerin bağlı oldukları yayın evleri incelenirken elde edilen veriler, birbirine yakın düşüncede olan yayınevlerinde çalışan çevirmenlerden farklı yeterlilik ve kabul edilebilirlik eğiliminde çeviriler yapıldığını ortaya koymuştur. Bu bağlamda, bu çalışma, Toury'nin normları üzerinden, birbirine yakın ideolojiden yayınevlerinin çevirmenlerinin farklı tercihlerine odaklanması itibarıyla özgün bir çalışma olmuştur.

Anahtar Sözcükler: Çeviribilim, erek odaklı kuram, Gideon Toury, Robinson Crusoe.

AN EXAMINATION OF ROBINSON CRUSOE WITHIN THE FRAMEWORK OF TARGET ORIENTED THEORY

ABSTRACT

While the metamorphosis in the field of translation in the 20th century has emerged as translation studies, it has brought many revolutionary theoretical approaches with it and a diverse and rich platform has been formed at the point of text analysis. While Gideon Toury's Target-Oriented Theory and descriptive translation studies, among many theoretical paradigms that have emerged, provide the opportunity to examine the influence of target culture on the translated text, comparisons using matrix norms and textual-linguistic norms reveal the translator's proximity to the source culture, in other words, the adequacy of the translation and the proximity to the target culture, that is, the acceptability. This study aims to analyze the translations of Daniel Defoe's Robinson Crusoe, which was translated by two different translators working for Türkiye İş Bankası Kültür Publications and Yapı Kredi Publications, through these concepts, and to present a comparison and understanding in the context of the structural differences and the stylistic preferences of the translators. Instead of the prescriptive approach in which translation is characterized as good or bad and equivalence is sought how translation manifests from an epistemological paradigm on the already existing idea of equivalence put forward by Gideon Toury is examined. Therefore, in this study, translations and publishing houses were examined within the framework of target-oriented theory, and the obtained data revealed that translators from publishers with similar ethos put forward translations in different adequacy and acceptability tendencies. In this sense, this study has become a distinctive study as it focuses on the different preferences of translators who work for publishing houses with similar ethos.

Keywords: Translation studies, target-oriented theory, Gideon Toury, Robinson Crusoe.

GİRİŞ

Çeviri faaliyetinden çeviribilime geçiş sürecinde kalıplaşmış çeviri eleştirileri, çeviri metinlerin nesnel olarak incelenmesi adına gerçekleştirilen fakat ideolojik ve kurumsallaşmış olarak çevirinin yapıldığı

* Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çeviri ve Kültürel Çalışmalar Programı, Ankara, s.murat@hbv.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3830-4934>

** Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Ankara, aydan.irgatoğlu@hbv.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0773-4619>

döneme ait dinamikler ile sınırlı kalmış bilimsel bir inceleme olarak kapsayıcılığı uygulamalı alanda sınırlı kalmıştır. Bu bağlamda çeviriden çeviribilime geçiş sürecinin uzun kalması meselesi bu husustan ileri gelmektedir denilebilir (Bengi-Öner, 1999, s. 45-46). Diğer bir taraftan betimleyici çeviri araştırmaları ilk öne sürüldüğünde kaynak metin odaklı yaklaşımlar çeviriyi uygulama alanında hapsederken, kaynak metnin haklarını koruma amaçlı ve yalnızca kaynak metne ait kültürel ve dilsel unsurların dikkate alındığından hedef metne ait unsurların göz ardı edildiği ve saygı görmediği bir çeviri zemini söz konusudur (Toury, 2012, s. 18-19). Çeviri etkinliğinin kültürel unsurlardan bağımsız düşünülmesi olanaksızdır. Çevirmenin omuzlarındaki toplumsal işlev ağırlığı onu kültürel dinamiklerden izole olmasını engeller. Çevirmenin ait olduğu kültüre dair norm esasları bağlamında, normların tanım ve işlevlerinin çeviri eylemi üzerindeki parametrelerinin okunması ve bu normlar üzerinden inceleme, çevirinin kaynak metne ya da erek metne olan yakınlığına göre yeterliliğini ya da kabul edilebilirliğini ortaya koyar (Rıfat, 2012, s.149). Bu bağlamda bu çalışmada betimleyici çeviri araştırmaları çerçevesinde Gideon Toury'nin erek odaklı kuramı aracılığı ile Türkiye İş Bankası Yayınları ve Yapı Kredi Yayınlarına ait iki farklı Robinson Crusoe çevirisini incelenecek olup çevirilerin yeterlilik ve kabul edilebilirliklerini mikro ölçekte ayırtılabilmek adına matris ve metin-dilsel normlar ışığında bir okuma ve anlama gerçekleştirilmiştir. Konu ile ilgili daha önce yapılmış çalışmalar incelendiğinde iki farklı ideoloji eğiliminde olduğu ileri sürülen Timaş ve İnkılap Yayınevlerinin çevirilerini kıyas eden çalışmada, Şengül Gülbahçe'nin çevirisinin hedef metin ve kültüre yaklaşarak kabul edilebilirlik ortaya koyduğu, diğer taraftan Öner Kemal'in çevirisinin kaynak metin ve sisteme yaklaşarak yeterlilik ortaya koyduğu sonucuna varılmıştır (Altuntaş, 2007, s. 66). Diğer çalışmalarda benzer şekilde, çevirmenlerin tercihleri üzerinden, hedef ve kaynak kültüre yaklaşımları çerçevesinde farklı yeterlilik ve kabul edilebilirlik ortaya koymaları öne sürülmüştür (Dursun, 2019; Işık, 2016). Bu bağlamda, bu çalışmada ortaya konulan sonuçlarda, benzer ideolojik duruşa sahip yayın evleri için çalışan çevirmenlerin, çevirilerinde kaynak ve erek kültüre yaklaşımları çerçevesinde farklı kabul edilebilirlik ve yeterlilik ortaya koyup koymadıkları incelemeye tabi tutulmuştur.

1. Erek Odaklı Kuram

Çeviri etkinliği ve ürünü hedef kültürde sıklıkla değişime başvurur. Örnek vermek gerekirse sömürge olarak hayatına devam eden bir erek kültürde vücut bulmayan birçok unsur sahip olduğu boşlukları çeviri esnasında kaynak kültür ve metnin dilbilimsel, kültürel varlıkları ile telafi eder doldurur. Bu nedenle çeviri etkinliği hedef kültürde başlatıldığı oranda iyidir (Toury, 2012, s. 21-22). Çeviri etkinliğinin erek ekinle başladığı göz önünde bulundurulduğunda erek ekin dizgesi çerçevesinde eksikliği duyulan herhangi bir unsurun çeviri etkinliği aracılığıyla tamamlanmasında inisiyatif alabildiği söylenebilir (Yazıcı, 2005, s. 132-133). Çeviribilim alanında İsrail ekolü olarak da nitelendirilen Toury ve erek odaklı kuramı, çeviri eleştiri ve incelemesi tarihinin başlangıcındaki kaynak metin odaklı paradigmadan çeviriyi erek kültür dinamiklerinin şekillendirdiği bir sistemin merkezine koyar. Bu sistemde Gideon Toury'nin İsrail ekolüne mensup bir başka selefi Even Zohar'ın çoğul dizge kuramından birçok unsur bulunmaktadır. Çoğul dizge kuramının amacı toplumsal değişim paralelinde kültürel unsurların ve edebiyatın ehemmiyetinin altını çizmektir. Kültürü edebiyattan siyasete, medyadan eğitime birçok dizgenin birbirleriyle olan ilişkisinden meydana gelen büyük bir dizge mekanizması olarak nitelendiren Zohar, çeviri etkinliğini de bu dizgelerden biri olarak öne sürer (Tahir Gürçağlar, 2019, s. 129-130). Toury'nin erek odaklı kuramını doğrudan etkilediği söylenebilecek olan Zohar'ın çoğuldizge kuramında birçok dualiteler söz konusudur. Edebiyat metinlerinde merkez ve çevre kavramları üzerinde duran Zohar, bu iki konunun kaygan bir zemin olduğunu, dizgeler arasında zaman içerisinde transfer adında değişiklikler olabileceği ve merkezi konumda olan metinler için saygın görülen, çevre konumundaki metinler ise saygın görülmeyen şeklinde bir kavramsal sınıflandırma gerçekleştirmiştir. Bu saygınlık iyi ya da kötü olmalarından ziyade konumlarını kaybetme ya da kazanma potansiyelleri ile paraleldir. Çoğuldizge olarak Türk yazınının merkezinde nitelendirilebilecek olan divan edebiyatının Cumhuriyetin ilk yıllarında yerini çeviri yazına bırakması örnek olarak söylenebilir (Güzelyürek, 2022, s. 24-26). Çoğuldizge kuramında karşımıza çıkan bir diğer dualite birincil ve ikincil metin karşıtlığıdır. Saygınlık ve birincil metin olma durumu eşleşse de birincil olmanın öncelikli koşulu olan yenilikçi olma zarurietinden ötürü değişkenlik gösterebilir. Zohar'a göre birincil statüdeki çeviriler çoğuldizge meydana gelmemişken, eser çevresel konumda ve/veya güçsüz konumda iken ve bunalımlar ya da edebi yenilikler yaşanırken

geçerlidir (Tahir Gürçağlar, 2019, s. 131). Çoğuldizge kuramının çalışmanın temelini oluşturan Toury'nin erek odaklı kuramındaki izdüşümü ise çeviri etkinliğinin birinci adımını çoğuldizge ile yapılandırıp ikinci adımında erek odaklı karşılaştırmanın normlar üzerinden gerçekleştirilmesidir. (Tahir Gürçağlar, 2019, s. 135). Sosyo-kültürel unsurları da içermesi itibarıyla çeviri etkinliğinin kaynak metnin dil ve metin biçimleri çerçevesinde dizgesel farklılıkları ve çevirmenin kişisel arka planında sahip olduğu gelenek ile kısıtlandığı söylenebilir. Etkisi bakımından sosyo-kültürel normlar, mutlak kurallar ve bireye özgü davranış biçimleri gibi iki kutup arasında konumlandırılmıştır. Bu iki ucun arasında norm olarak ifade edilen dinamikler yer alır (Rifat, 2012, s. 150). Toury'e göre eşdeğerlik değişmeyen ile değişen arasında denge unsuru olarak göze çarpar. Ayrıca eşdeğerliğin yeterlik ve kabul edilebilirlik hususları kültürden ayrı düşünülemez (Yazıcı, 2005, s. 135). Çeviride kaynak metin normlarının nüfuz etmesine çeviride yeterlik denirken erek metin normlarının baskın olması durumu kabul edilebilirlik olarak nitelendirilir (Munday, 2016, s. 179). Bu çalışmada incelenecek olan çeviri metinlerde faydalanılacak olan erek odaklı kuram kapsamında, çevirmen tercihi farklılıklarına gelindiğinde, Toury'nin öne sürdüğü süreç normlarından, matriks ve metinsel-dilsel normlar karşımıza çıkar. Çalışmanın bu bağlamda değerlendirilmesi, literatür açısından çok önemli olup özgünlük katmaktadır. Nitekim süreç normlarından matriks ve metinsel-dilsel normlar çok çalışılmamıştır. Hedef dilde var olan kaynak dildeki dil bilimsel unsurların yerine kullanılacak olan hususları ve çevirinin bütünlüğünü matriks normları yönetir. Çeviri metnin dağılımı, bölümler, cümle yapılarındaki farklılıklar ve yapılan eklemeler çıkarmaları kapsar. Diğer taraftan kaynak metnin yerini alacak ve hedef metnin oluşmasına sağlayacak olan dil bilimsel materyali metinsel-dilsel normları yönetir. Sözcük ve deyiş seçimlerinden biçimsel tercihlere kadar olan unsurları kapsar (Toury, 2012, s. 83).

2. Erek Odaklı Kuram Çerçevesinde Daniel Defoe'nun Robinson Crusoe Eserinin İki Farklı Çevirisinin İncelenmesi

Bu bölümde Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları tarafından basılmış, Fadime Kahya tarafından çevrilmiş olan Daniel Defoe'nun Robinson Crusoe eserinin, Yapı Kredi yayınları tarafından basılmış Akşit Göktürk tarafından çevrilmiş olan aynı eser ile arasında Gideon Toury'nin erek odaklı kuramı bağlamında bir inceleme ve analizi yapılacaktır. Ayrıca kuramsal bağlamda bir projeksiyon sağlayabilmek adına kültürel açıdan normlara yansımalarını ortaya koyabilmek adına ilgili yayınevleri ve çevirmenler hakkında bilgi verilecektir. Kaynak metne dair bir özet aktarılacaktır.

2.1. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1956 yılında Hasan Âli Yücel tarafından kuruldu. Yayınevi internet sitesinde kurumsal kimliğini ve bakış açısını şu şekilde ifade etmiştir:

“Hasan Âli Yücel, Milli Eğitim Bakanlığı döneminde başlattığı dünya klasiklerinin dilimize kazandırılması ve yaygın olarak okunması çalışmasından aldığı hız ve birikimiyle, Türkiye İş Bankası'ndan aldığı gücü birleştirerek, ülkemizin önemli ve köklü yayınevlerinden birini kurmuş oluyordu. İlk kitap, Mustafa Kemal Atatürk'ün Zabıt ve Kumandan ile Hasbihal'i oldu. Ardından kapsamlı bir Atatürk kütüphanesini oluşturacak kitaplar geldi. Tarihimizi, toplum yapımızı, etnoğrafik, coğrafik özelliklerimizi inceleyen çalışmaların yayımlanmasıyla, yayınevi öncelikle araştırmacılar için ve giderek tüm aydınlar için vazgeçilmez yer edindi. Günümüzde, Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi, Modern Klasikler Dizisi, Çocuk ve Gençlik, Araştırma ve İnceleme alanlarında yayımladığı kitaplarıyla güçlü bir portföye sahiptir. Türk ve Dünya Edebiyatının köklü yazarlarının kitaplarını edebiyat dünyasına katmaya devam etmektedir”(Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2022).

Genel olarak yayınevine ait eserler incelendiğinde Cumhuriyet Halk Partisi ve Atatürk ile özdeşleşmiş olan İş bankası hüviyetinin yansımalarını görmektedir. Modern bilim ve sanata dair eserleri ile Atatürkçü kimliği ön plana çıkmaktadır. Türk ve Dünya edebiyatı, sanatı ve felsefi eserlerinin ön planda oluşu, Atatürk kütüphanesi gibi hususlar çerçevesinde yayınevinin batılı bir vizyona sahip olduğu söylenebilir.

2.2. Yapı Kredi Yayınları

Resmi internet sitesinde yayıncı kurumsal kimliğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Yapı Kredi kültür ve sanata verdiği önemin, gösterdiği ilginin bir meyvesi olan Yapı Kredi Yayınları (YKY) 1945 yılında “Doğan Kardeş” dergisi ve yayınlarıyla başlayan köklü bir yayıncılık geleneğinin günümüzdeki temsilcisi, Türk yayıncılığının en büyük ve en etkili kuruluşlarından biridir. Türkiye’den ve dünyadan titizlikle seçilmiş yapıtları okurlarına sunmayı amaçlayan YKY, edebiyattan sanata, çizgi romandan tarihe, felsefeden yemek kitaplarına farklı alanlardan kitapları ve süreli yayınlarıyla okur, yazar, çevirmen tüm “kitap insanları” için ayrıcalıklı bir yayınevidir. YKY’nin pek çok alanı kapsayan geniş yayın yelpazesindeki kitaplara bakmadan, bu kitaplardan yararlanmadan, artık sadece Türk edebiyatına değil, dünya edebiyatına, sanatına ve felsefesine ilişkin bir araştırma yapmak mümkün değildir”(Yapı Kredi Yayınları, 2022).

Yazar kadrosu içinde barındırdığı Celal Şengör gibi isimler ile bilim ve sanata dair modern bir duruşu olan yayınevinin İş Bankası Kültür yayınlarına paralel bir kimlik ortaya koyduğu bünyesinde barındırdığı bilim, sanat, edebiyat ve tarih ağırlıklı eser sayısı ile çağdaş bir hüviyette konumlandırıldığı söylenebilir. Bu bağlamda iki yayınevinin işlevsel ve ideolojik duruşları kıyas yoluyla yorumlandığında, batılı ve çağdaş vizyon her iki yayınevinin ortak paydası olarak görünmektedir. Okuma yazma oranının düşük olduğu ülkemizde, Türkiye’de hizmet veren ve dünya sıralamasına giren yayınevinin olmayışı düşünüldüğünde, ödüllü reklamları olan her iki yayınevinin benzer vizyonlara sahip olduğu düşünülebilir (Yılmaz ve Özbek, 2017, s.325).

2.3. Fadime Kahya’nın Hayatı

Türkiye İş Bankası Kültür Yayınlarının resmi internet sitesinde çevirmenin biyografisi şu şekilde ifade edilmiştir:

“Fadime Kâhya 1963 A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Bölümü’nde öğrenim gördü. Uzun yıllar bankacılık sektöründe çalıştı. B. Kellerman, D. Ulrich ve N. Smallwood’dan işletme ve iş idaresi kitapları çevirdi. Türkçeye kazandırdığı eserler arasında C. Eagleton’ın Paranın Tarihi adlı araştırması, B. Jerrold’ın Gustave Dore, A. Gold ve R. Fitzdale’in Sarah Bernhardt biyografileri, D. Defoe’nun Robinson Crusoe adlı romanı da bulunmaktadır” (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2022).

Gerek çevirmen hakkında yayıncının resmî sitesi haricinde bilgi bulunamaması gerekse eserlerinin az oluşu, çevirmenin arka planı hakkında yorum yapmayı zorlaştırırken, az sayıdaki eseri arasında edebiyat çevirisi kategorisinde yalnızca Robinson Crusoe eserinin oluşu ve çevirmenin akademik arka planının edebiyat olmayışı kıyas incelememizde çevirmenin şahsi tercihleri bağlamında farklılıklara odaklanmamıza zemin oluşturabilir niteliktedir.

2.4. Akşit Göktürk’ün Hayatı

Fadime Kahya’ya kıyasen daha fazla eseri olan ve arka planında dil bilim ve edebiyat olan Akşit Göktürk’ün Yapı Kredi Yayınları resmi internet sitesindeki biyografisi şu şekildedir:

“Akşit Göktürk, (27 Aralık 1934, Van–26 Şubat 1988, İstanbul), öğretim üyesi, edebiyat eleştirmeni, dilbilimci, çevirmen. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü’nü bitirdi (1960). 1961’de aynı fakülteye asistan olarak girdi. 1965’te doktorasını verdi; 1972’de doçent, 1978’de profesör oldu. İngiltere’de Nottingham Üniversitesi’nde (1964-65) ve Almanya’da Konstanz Üniversitesi’nde (1970, 1974-76) araştırmacı olarak çalıştı. Uppsala (İsveç) ve Batı Berlin üniversitelerinde çeviri kuramları ve yöntemleri konulu seminerler yönetti. “Robinson Crusoe”nun Türkçedeki ilk tam çevirisiyle 1969 TDK Çeviri Ödülü’nü kazandı. 1975-83 arasında TDK Yönetim Kurulu üyeliğinde bulundu. 1958’den sonra “Varlık”, “Yeni Dergi”, “Türk Dili”, “Yeni Ufuklar”, “Çağdaş Eleştiri” gibi dergilerde inceleme yazıları ve çeviriler yayımlayan Göktürk, eleştirilerinde dil çözümlemelerine ve üslup sorunlarına ağırlık verdi. D. H. Lawrence, E. Kästner, F. Dürrenmatt, Bertrand Russell, T. S. Eliot gibi yazarlardan yaptığı çevirilerle tanınan

Göktürk'ün başlıca yapıtları “Edebiyatta Ada” (1973), “Okuma Uğraşı” (1979) ve “Çeviri: Dillerin Dilidir (1986)” (Yapı Kredi Yayınları, 2022).

Akşit Göktürk'ün, gerek eğitim arka planındaki edebiyat, dilbilim ve çeviri alanlarının oluşu gerekse ilk Robinson Crusoe çevirisini yapması hususları ile Fadime Kahya'dan ayrıştığı söylenebilir. Bu bağlamda yazarın arka planının, iki çevirmenin çevirilerinde farklı tercihlerinin Toury'nin normları üzerinden okunmasına bir zemin oluşturduğu söylenebilir.

2.5. Kaynak Metnin Özeti

Romanın anlatıcısı Robinson Crusoe Alman bir tüccarın İngiltere doğumlu oğludur. Karakterin denize olan tutkusunu ve yolculuk arzusuna ailesi şiddetle karşı çıkmaktadır. Buna rağmen bir zaman sonra ailesinin bilgisi ve rızası olmaksızın Londra'ya giden bir gemiyle yola çıkar. Yolculuk sırasında yaşanan fırtına nedeniyle kararını yeniden gözden geçirse de denize olan tutkusu onu yeni serüvenlere sürükler. Faslı korsanlar tarafından ele geçirildiği olaydan kaçtıktan sonra Portekizli bir kaptan ile yolu arazi alıp tütün ekeceği Brezilya'ya düşer. Daha sonra deniz tutkusu onu yeniden baştan çıkarır ve arazi sahiplerine köle arayışı amacıyla yeniden denize açılır ve sadece kendisinin hayatta kaldığı bir kaza geçirir. Kaza sonrası hayatta kalması için gerekli olan temel ihtiyaç malzemelerini kıyıya taşımakla bir süre vakit geçirir. Yeni hayatını kurmak için sil baştan ev ve araç gereçler yaparken çiftçiliğin ve avcılığın incelikleri üzerine uzmanlaşma çalışır. Zaman kavramını kaybetmemek adına kendi imkânlarıyla bir takvim ve yaşadıklarını not aldığı bir günlük tutar. Bir gün hasta olup ölüme dair sorgulamalara girdikten sonra İncil okumaya başlar ve iyileştikten sonra düzenli olarak okumaya devam ederken terk edilmiş bir adada tek başına olmanın geçmiş hayatındaki günahlarıyla ilişkilendirip aynı zamanda adanın tek hükümdarı olduğuna dair tezat bir ruh haline bürünür. Yıllar sonra sakin hayatı bir ayak iziyle sarsılır ve adada yalnız olmadığı gerçeğini yüzüne vurur. Yerli yamyam bir kabilenin adaya tutsaklarını yemek için getirdiklerini gördükten sonra esirleri kurtarma kararı verir ve Cuma adında bir tutsağı kurtarmayı başarır. Yıllar süren yalnızlıktan sonra yeni bir arkadaşı olmasının keyfini sürer ve yeni arkadaşına din ve dil öğretmeye çalışır. Sonraları Cuma ve Robinson'un ortak teşebbüsü ile adaya yanan bir kanodan iki tutsak daha kurtarılırken, tutsaklardan birinin Cuma'nın babası diğerinin de bir İspanyol olduğu anlaşılır. İspanyol Robinson'a başka gemi enkaz ve İspanyol kazazedelerin olduğu bilgisini verir. Bir süre sonra Cuma'nın babası ve İspanyol diğer İspanyol kazazedeleri Robinson'un adasına getirmek için yola koyulurlar fakat İspanyolların gelmesinden önce isyancıların kontrolünde bir İngiliz gemisi belirir. Cuma, üç tutsak ve Robinson iş birliği ile gemiyi ele geçirirler. 1686 yılında geminin kaptanın sözüne binaen Robinson ve Cuma İngiltere'ye götürülürler. Romanın sonunda Robinson evlendikten sonra adasını son bir kez görmeye karar verir.

3. Çeviri Metinlerin Analizi

Bu bölümde çeviri süreci normları bünyesindeki matriks ve metinsel-dilsel normlar çerçevesinde Akşit Göktürk ve Fadime Kara'nın erek metinlerini kaynak metne göre kıyas ederek metinlerin matriksi ile alakalı dış özellikleri ve kullanılan dil incelenecektir. Çeviri metinler arasındaki kıyasta bölüm bazlı bir organizasyon yapılıp yapılmadığı ve yapısal bazlı sayfa ve satır sayıları incelenirken kitabın birinci ve ikinci bölümü olan “Start in Life”, “Slavery and Escape” analiz edilecektir. Elde edilen veriler ışığında erek kültür ve metne yakınlık ve uzaklık derecesine göre yeterlik ve kabul edilebilirlik aranacaktır. İnceleme için kaynak metin için KM, Akşit Göktürk'ün çevirisi için Ç1, Fadime Kara'nın çevirisi için Ç2 kısaltmaları kullanılacaktır. Matriks normları analizinin sonucunda KM, Ç1 ve Ç2 metinlerinin parametreleri aşağıdaki tablodaki gibidir:

Tablo 1. KM, Ç1 ve Ç2 Metinlerinin Matriks Norm Parametreleri

	KM	Ç1	Ç2
Sayfa Sayısı	21	15	15
Bölüm	Var	Yok	Var
Bazlı Organizasyon			
Paragraf Sayısı	28	28	27
Kelime Sayısı	5256	3530	3575
Paragraf:	-	Yok	-1

Eksiltme: Çıkarma

Tablo 1'deki veriler karşılaştırıldığında çeviriler arasında sayfa sayısı olarak bir fark olmadığı fakat KM sayfa sayısından az oldukları, Ç1'deki metnin KM'den farklı olarak bölüm bazlı organize edilmediği gözlemlenebilir. Paragraf sayılarına bakıldığında Ç1'in KM'deki aynı paragraf sayısına sahipken, Ç2'nin bir paragraf eksiltmeye gittiği görülmektedir. Gerek İngilizce ve Türkçedeki dil bilimsel farklılıklar gerekse çevirmen davranışı farklılıklarından ötürü kelime sayısı olarak her iki çevirinin de kaynak metinden uzaklaştığı ve daha az kelimeye sahip oldukları açıktır. Ayrıca Ç2'de 45 kelime kadar Ç1'e oranla daha fazla kelime kullanılmıştır. Bu noktada çevirmenin tercihlerinin rolü dikkate alınabilir. KM ile karşılaştırıldığında Ç1 ve Ç2'nin çıkartmalar yapıldığı görülmektedir. Örnekte görüldüğü üzere KM'nin birinci bölümde ilgili paragrafta 17 satır 266 kelime kullanılırken, Ç1 16 satır, 182 kelime, Ç2 ise 16 satır ve 193 kelimedenden oluşmaktadır. KM, matris normları üzerinden incelendiğinde erek metinlerde eksiltme çıkarmalara uğramıştır.

Örnek 1

Kaynak Metin:

“He bade me observe it, and I should always find that the calamities of life were shared among the upper and lower part of mankind, but that the middle station had the fewest disasters, and was not exposed to so many vicissitudes as the higher or lower part of mankind; nay, they were not subjected to so many distempers and uneasinesses, either of body or mind, as those were who, by vicious living, luxury, and extravagances on the one hand, or by hard labour, want of necessaries, and mean or insufficient diet on the other hand, bring distemper upon themselves by the natural consequences of their way of living; that the middle station of life was calculated for all kind of virtue and all kind of enjoyments; that peace and plenty were the handmaids of a middle fortune; that temperance, moderation, quietness, health, society, all agreeable diversions, and all desirable pleasures, were the blessings attending the middle station of life; that this way men went silently and smoothly through the world, and comfortably out of it, not embarrassed with the labours of the hands or of the head, not sold to a life of slavery for daily bread, nor harassed with perplexed circumstances, which rob the soul of peace and the body of rest, nor enraged with the passion of envy, or the secret burning lust of ambition for great things; but, in easy circumstances, sliding gently through the world, and sensibly tasting the sweets of living, without the bitter; feeling that they are happy, and learning by every day's experience to know it more sensibly,” (Defoe, 2000, s. 4-5)

Çeviri 1:

“Yaşamının sıkıntılarının da aşağı tabakadakilerle yüksek tabakadakiler arasında bulunduğunu, en az sıkıntıya orta yaşayışta rastlanacağını, orta tabakanın hem aşağıdakiler hem de yukarıdakiler arasında göze çarpan bir sürü kötülükten uzak olduğunu; orta bir yaşayış süren insanların, hem soysuz bir yaşayıştaki tantanadan, aşırılıklardan, hem ezici yorgunluktan, darlıktan hem de güçlülere yol açan, doğru düzgün ya da yeter ölçüde yiyecek bulma sıkıntısından uzak yaşadıklarını; bütün bunların, bu iki tabakanın sürdürdüğü yaşayışın doğal bir sonucu olduğunu; orta yaşayışın, her türlü erdemi her türlü sevinci sağlayabilecek bir nitelik taşıdığını; barış ile bolluğun, ılımlılığın, ölçülülüğün, erincin, sağlığın, toplum bağlarının, bütün güzel eğlencelerin, özlenen sevinçlerin orta tabaka yaşayışına bağlılanmış şeyler olduğunu; böyle bir yaşayışla insanın, kafaca ya da gövdece, büyük yükler altında ezilmeden, bir lokma ekmek uğruna köle gibi satılmadan, ruhunu esenlikten gövdesini de rahatlıktan yoksun kılan dolambaçlı olayların ağına düşmeden, dünyadan sessizce, başı bile ağrımadan gelip geçebileceğini; böylece kendini, kıskançlık duygusuyla büyük şeyler elde etmek için, gizli, yakıcı tutkularla yiyip tüketmeyeceğini, tam tersine dünyanın bütün tadlarından payını alarak hiçbir acı duymadan, mutluluk duygusu içinde, her geçen günün yaşantısıyla bu mutluluğu biraz daha anlayarak gül gibi yaşayıp gideceğini, söyledi.” (Defoe, 2016, s. 21)

Çeviri 2:

“Bu gerçeği yabana atmazsam, yaşamın felaketlerinin hep insanlığın en üst ya da en alt kesimi arasında paylaşıldığını, ama o orta basamaktakilerin bu yıkımlardan çok azına uğradıklarını ve üst ya da alt kesimdekiler kadar iniş çıkış yaşamadıklarını mutlaka görmüşüm; yani onlar bir yanda mücadeleyle dolu bir yaşamın, lüks ve aşırılıkların, öte yanda ise çok çalışma, ihtiyaçlarını karşılama isteği ve kötü ya da yetersiz beslenme gibi yaşam tarzlarının doğal sonucunda katlandıkları, gerek ruhsal gerekse bedensel pek çok rahatsızlık ve sıkıntıların uzağındaymışlar; yaşamın orta basamağı her tür erdem ve her tür zevk için biçilmiş kaftanmış; huzur ve bolluk, ortalama bir kaderin hizmetkârlarıymış; ölçüyü kaçırmamak, ılımlılık, sesini çıkartmamak, sağlık, toplumda kabul görmek, makul tüm eğlencelerle arzulanabilecek her türlü haz, yaşamın orta basamağında kalmanın ödülleriymiş; insan bu şekilde ellerini ya da zihnini yormak zorunda kalmadan, günlük tayını için kendisini köle gibi satmadan, başına ruhun ve beden huzurunu çalan allak bullak edici işler gelmeden, kıskançlık hırsıyla ya da büyük işler başarmak için gizli denetim için gizliye içini yakan tutkuyla gözü dönmeden, dünyada kolayca, kendi halinde akıp giderek, yaşamın zevklerini acısız tadararak ve mutlu olduğunu hissedip gündelik deneyimleriyle bunu daha akıllıca öğrenerek bu dünyada sessiz ve sakin yaşayıp rahatça da göçüp gidermiş.” (Defoe, 2012, s. 3)

Örnek 2

Kaynak Metin:

“I observed in this last part of his discourse, which was truly prophetic, though I suppose my father did not know it to be so himself - I say, I observed the tears run down his face very plentifully, especially when he spoke of my brother who was killed: and that when he spoke of my having leisure to repent, and none to assist me, he was so moved that he broke off the discourse, and told me his heart was so full he could say no more to me.” (Defoe, 2000, s. 6-7)

Çeviri 1:

“Konuşmasının bu son bölümünde geleceği olduğu gibi yansıtan bir nitelik gördüm; ama bunun böyle olduğunu belki kendisi bile bilmiyordu. Bu sözleri söylerken, özellikle ölen ağabeyimden söz ederken, gözlerinden boşanan yaşların yüzünden aşağı süzülmesini gördüm. Öğütlerini bir gün anımsayarak yakınacağımı, hiç kimsenin bana yardım elini uzatamayacağını söylerken, öyle duygulandı ki, sözlerini kesmek zorunda kaldı, yüreğinin çok dolu olduğunu, daha fazla konuşmaya gücü kalmadığını söyleyerek sustu. (Defoe, 2016, s. 22)

Çeviri 2:

“O sırada ne anlama geldiğini bilmeden söylediğini düşünsem de, öğütlerinin aslında bir kehanet niteliği taşıyan bu son kısmında babamın gözlerinden yaşlar boşandığını gördüm; özellikle de ölen ağabeyimden söz ederken ve pişman olacak zaman bulacağımı, kimsenin yardımına koşmayacağını söylediği sırada öylesine duygulandı ki öğüt vermeyi kesti ve bana yüreği çok dolu olduğundan daha fazla konuşamayacağını söyledi.” (Defoe, 2012, s. 4)

KM'nin ve çevirilerin özellikleri incelendiğinde KM 5 satırdan oluşurken Ç1 6 ve Ç2 5 satırdan oluşmaktadır. KM 90 kelimedenden, Ç1 64 ve Ç2 55 kelimedenden meydana gelmiştir. Bu bağlamda erek kültür ve metne çıkartma ve sadeleştirme yoluyla bir başka adaptasyon karşımıza çıkar. Bu husus erek metin ve kültür odaklı olarak göz önünde bulundurulabilir. Matris normları çerçevesinde iki çeviri incelendiğinde KM'ye yakın olan çevirinin kelime sayısı olarak da daha yakın Ç1 olduğu söylenebilir. Bu da Ç1'in yeterliliğini ortaya koyar. Metinsel-dilsel normlar açısından karşılaştırmaya geldiğimizde çevirmenlerin sözcük, deyiş seçimleri ve biçimsel tercihleri incelenmelidir. Bu bağlamda KM ve çeviri metinlerde çoğuldizgenin bir parçası olarak kültürel dizge arayışı içinde dini sözcükler kıyas edilebilir. KM'de birinci bölümde 5,6 ve 9. Sayfalarda kullanılan “blessing” kelimesi Ç1'de 22, 22 ve 24 sayfalarda sırasıyla aşağıdaki gibi kullanılmıştır:

Tablo 2. Ç1 ve Ç2 Metinlerinin Metinsel Dilsel Norm Parametreleri

KM	Ç1	Ç2
“That peace and plenty were the handmaids of a middle fortune; that temperance, moderation, quietness, health, society, all agreeable diversions, and all desirable pleasures, were the blessings attending the middle station of life”	“Barış ile bolluğun, ılımlılığın, ölçülülüğün, erincin, sağlığın, toplum bağlarının, bütün güzel eğlencelerin, özlenen sevinçlerin orta tabaka yaşayışına bağışlanmış şeyler olduğunu”	“Huzur ve bolluk, ortalama bir kaderin hizmetkârlarıymış; ölçüyü kaçırmamak, ılımlılık, sesini çıkartmamak, sağlık, toplumda kabul görmek, makul tüm eğlencelerle arzulanabilecek her türlü haz, yaşamın orta basamağında kalmanın ödülleriymiş ”
“God would not bless me”	“Tanrı'nın benden bağış esirgeyeceğini söylemek zorunda olduğunu,”	“Tanrı'nın beni kutsamayacağı ”
“...but leaving them to hear of it as they might, without asking God's blessing or my father's,”	“Tanrı'nın ya da babamın bağışımı sormaksızın, hiç- bir durumu, hiçbir sonucu düşünmeden...”	“Tanrı'nın kutsamasını dilemeksizin ya da babamın hayır duasını almaksızın...”

Bir kültür dizgesi ve ögesi olarak dini çerçeve de incelendiğinde “blessing” kelimesinin Ç1’de erek kültürdeki İslam dinine uygun şekilde “bağışlanma” olarak görülürken, Ç2 de kaynak metin ve kültür dizgesindeki Hristiyanlık dinine uygun şekilde “kutsanma” olarak okunmaktadır. Bu kullanım Ç1’i KM’ye yaklaştırıp yeterlilik elde etmesini sağlarken, Ç2’yi erek metne yaklaştırıp, kabul edilebilirlik ortaya koymuştur.

Tablo 3. Ç1 ve Ç2 Metinlerinin Metinsel Dilsel Norm Parametreleri

KM	Ç1	Ç2
“I warrant you were frightened, weren't you, last night, when it blew but a capful of wind? ”	“Nasıl duyuyorsun kendini? Dün geceki bir üfürüklük esintiden korkmuşsundur yüzde yüz dedi.”	“Bahse girerim ki dün gece, şapka uçuracak kadar bir rüzgâr esti diye dehşete düştin değil mi?”

KM’de 11, Ç1’de 25 ve Ç2’de 7. sayfalarda görülen, “When it blew but a capful of wind” ifadesi olarak erek kültüre yakınlaşma bağlamında incelendiğinde, çevirmenin deyimsel tercihleri kapsamında “when it blew but a capful of wind” ifadesinin, Ç1’de çevirmen tarafından erek kültüre adapte edilip “bir üfürüklük esinti” olarak ifade edilirken, Ç2’de kaynak kültüre yaklaşıp adapte edildiğini ve “şapka uçuracak kadar bir rüzgâr” olarak ifade edildiği görülmektedir. Bu çerçevede Ç2 KM’ye yaklaşıp yeterlilik, Ç1 ise erek metne yaklaşıp kabul edilebilirlik elde etmiştir.

Tablo 4. Ç1 ve Ç2 Metinlerinin Metinsel Dilsel Norm Parametreleri

KM	Ç1	Ç2
“I should always find that calamities of life were shared among the upper and lower part of mankind”	“Yaşamın sıkıntılarının da aşağı tabakadakilere yüksek tabakadakiler arasında bulunduğunu”	“Yaşamın felaketlerinin hep insanlığın en üst ya da en alt kesimi arasında paylaşıldığını”

KM’de 4, Ç1’de 21 ve Ç2’de 10. sayfalarda görülen “part” kelimesinin çevirmenin tercih eğilimleri ve metinsel dilsel normlar şemsiye kavramı altında incelemesi yapıldığında Ç1’de “tabaka”, Ç2’de ise “kesim” kelimeleri olarak öne çıkmaktadır. Kaynak ve erek kültüre yakınlaşma bağlamında

incelendiklerinde, Ç1’de etimolojik olarak arapça kökenli bir kelime olan “tabaka” kelimesi, toplumsal hiyerarşik sınıflandırma manasında kullanılarak, kaynak metnin yazıldığı aristokratik İngiliz kültürünü yansıtır ve Ç1 metni kaynak metne ve kültüre yakınlaştırarak yeterlik ortaya çıkarır. Diğer bir taraftan, Ç2’de kullanılan “kesim” kelimesi etimolojik olarak Türkçe kökenli bir kelime olması, herhangi bir toplumsal sınıflandırma vurgusu olmaması ile Ç2’yi erek metin ve kültüre yakınlaştırarak kabul edilebilirlik ortaya koyar.

Tablo 5. Ç1 ve Ç2 Metinlerinin Metinsel Dilsel Norm Parametreleri

KM	Ç1	Ç2
These 40 pounds I had mustered together by the assistance of some of my relations whom I corresponded with; and who, I believe, got my father, or at least my mother, to contribute so much as that to my first adventure.	Bu kırk lirayı , kendileriyle yazışmakta olduğum akrabalarımın yardımıyla biriktirmiştım; sanırım, babamı, hiç değilse annemi kandırarak ilk serüvenime bu kadarlık bir yardımla olsun katılmalarını sağlamışlardı.	Bu 40 poundu iletişimde bulunduğum bazı akrabaların yardımıyla bir araya getirmiştım ve sanırım onlar da babamı ya da en azından annemi ilk serüvenime ufak da olsa bir katkı sağlamaya ikna etmişlerdi.

KM’de 24-25, Ç1’de 34, Ç2’de 19. sayfalarda görülen, “40 pounds” ifadesi, Ç1’de erek kültüre yaklaştırılarak Türkiye para birimi olan “lira” olarak ifade edilip, kabul edilebilirlik ortaya koyarken, Ç2’de kaynak kültürün para birimi olan “pound” olarak ifade edilmiş ve Ç1’de yeterlilik ortaya koymuştur.

Tablo 6. Ç1 ve Ç2 Metinlerinin Metinsel Dilsel Norm Parametreleri

KM	Ç1	Ç2
“The first was this: our ship making her course towards the Canary Islands, or rather between those islands and the African shore, was surprised in the grey of the morning by a Turkish rover of Sallee, who gave chase to us with all the sail she could make. ”	“Bu yolculukta, görülmedik işler geldi başıma; birincisi, Kanarya Adaları’na doğru yol alırken, daha doğrusu bu adalarla Afrika kıyısı arasında, Sallee limanından bir Türk korsan gemisinin, sabahın alacakaranlığında arkamıza takılarak bizi tam takım yelkeniyle kovalaması oldu. ”	“İlki şuydu: Gemimiz Kanarya Adaları’na doğru ya da daha ziyade o adalarla Afrika kıyıları arasında bir yerlerde yol almaktayken, sabah gün ağarırken Sale’li bir Türk korsan gemisinin yelkenlerini fora ederek peşimize düştüğünü görünce şaşırдық. ”

KM’de 26, Ç1’de 35, Ç2’de 20. sayfalarda görülen, “who gave chase to us with all the sail she could make” ifadesi, Ç1’de “bizi tam takım yelkeniyle kovalaması oldu” şeklinde ifade edilerek erek kültürdeki karşılığına uyarlanmamıştır. Bu nedenle kaynak kültüre yaklaşarak yeterlilik ortaya koymuştur. Ç2’de ise “yelkenleri fora ederek peşimize düştüğünü” şeklinde ifade ederek erek kültürdeki karşılığına uyarlanmıştır. Bu durum Ç2’de kabul edilebilirlik ortaya koymuştur.

Tablo 7. Ç1 ve Ç2 Metinlerinin Metinsel Dilsel Norm Parametreleri

KM	Ç1	Ç2
“so he ordered the carpenter of his ship, who also was an English slave, to build a little state-room, or cabin, in the middle of the long- boat, like that of a barge ,”	“bunun üzerine geminin İngiliz bir köle olan marangozuna, bu uzun kayığın ortasına, saltanat kayıklarında olduğu gibi”	“böylece kendisi de bir İngiliz köle olan gemi marangozuna, sandalın ortasına, bir mavnadakine benzer”

KM’de 30, Ç1’de 37, Ç2’de 21. Sayfalarda görülen a “barge” ifadesi, Ç1’de “saltanat kayıklarında olduğu gibi” şeklinde ifade edilerek kaynak kültüre yakınlaştırılmış yeterlilik ortaya çıkmıştır. Ç2’de ise arapça kökenli, Osmanlı donanmasında yer alan “mavna” kelimesi kullanılarak erek kültüre yakınlaşarak kabul edilebilirlik ortaya konmuştur (Çırpan, 2020, s. 46).

Tablo 8. Ç1 ve Ç2 Metinlerinin Metinsel Dilsel Norm Parametreleri

KM	Ç1	Ç2
“I got all things ready as he had directed, and waited the next morning with the boat washed clean, her ancient and pendants out, and everything to accommodate his guests; when by-and-by my patron came on board alone”	“Her şeyi istediği gibi hazırladım, kayığın her yanını yıkadım, temizledim, süs bayraklarını, sancağı çektim, konukların rahatı için ne gerekse yaptım; derken gele gele yalnız efendim geldi”	“Her şeyi buyurduğu gibi hazır ettim; ertesi sabah sandal yıkanmış, sancağı ve süsleri asılmış ve konuklarını ağırlamak için gereken her şey yapılmış olarak bekledim; patronum sonradan tek başına çıkageldi”

KM’de 31, Ç1’de 38, Ç2’de 21. Sayfalarda görülen “patron” kelimesi, Ç1’de çevirmen tarafından kaynak kültürdeki köle sistemine atıfta bulunmak üzere “efendim” ifadesi ile çeviri gerçekleşirken, Ç1’de kaynak kültüre yaklaşma ve yeterlilik ortaya koymuştur. Ç2’de çevirmen tercihini erek kültüre yaklaşmak için Fransızca kökenli, iş yeri sahibi anlamına gelen “patron” kelimesinden yana kullanmıştır. Çevirmenin erek kültüre yakınlaştıran tercihi Ç2’de kabul edilebilirlik ortaya koymuştur.

Tablo 9. Ç1 ve Ç2 Metinlerinin Metinsel Dilsel Norm Parametreleri

KM	Ç1	Ç2
“his name was Ismael, which they call Muley, or Moely; so I called to him - ‘ Moely ,’”	“Adı İsmail'di, molla diye çağırırlardı; “ Molla ” dedim,”	“Adı İsmail'di, ama onu Muley ya da Moely diye çağırırlardı, bu yüzden ben de ona, “ Moely ,” dedim,”

KM’de 32, Ç1’de 39, Ç2’de 22. sayfalarda görülen “Moely” ifadesi, Ç1’de erek kültürde bulunan dini öğeler çerçevesinde “molla” kelimesi ile ifade edilerek kabul edilebilirlik ortaya koyarken, Ç2’de aynı kelime olduğu gibi kullanılmış ve kaynak kültüre aidiyet göstererek yeterlilik ortaya koymuştur.

Tablo 10. Ç1 ve Ç2 Metinlerinin Metinsel Dilsel Norm Parametreleri

KM	Ç1	Ç2
“It may be we may kill some alcames (a fowl like our curlews) for ourselves,”	“Belki kendimiz için çulluk falan vururuz;”	“Belki kendimiz için bir iki ördek vururuz.”

KM’de 32, Ç1’de 39, Ç2’de 22. sayfalarda görünen “alcamies” ifadesi, Ç1’de eski Türkçe kökenli ve ilk kez Divan-i Lugat-it Türk eserinde yer alan “çulluk” kelimesi tercih edilerek ifade edilmiştir (Etimoloji Türkçe, 2022). Bu tercih Ç1’i erek kültüre yaklaştırarak kabul edilebilirlik ortaya koyarken, Ç2’ de “ördek” kelimesi kullanılarak kaynak kültüre yakınlaşma ve yeterlilik ortaya çıkmıştır.

SONUÇ

Bu çalışmada çeviri eleştirisi kapsamında Robinson Crusoe çevirilerine dair iyi ya da kötü değerlendirmesi yapılmazken Gideon Toury’nin erek odaklı kuramı çerçevesinde çeviri varsayılan her metnin bir eş değerliliği olduğu nosyonundan yola çıkarak, Toury’nin geliştirmiş olduğu matriks ve metinsel-dilsel normlar üzerinden iki farklı çeviri metin üzerinde kabul edilebilirlik ve yeterlik değerlendirmesi yapılmıştır. Gerek İş Bankası gerekse Yapı Kredi Yayınlarının temsil ettikleri kültürel duruşun yakın oluşu, çevirmenlerin tercihlerinde benzer parametreler ortaya çıkarmamıştır denilebilir. Robinson Crusoe romanının 1 ve 2. bölümleri baz alınan çalışmada yapılan incelemeler sonucunda keskin farklılıklar ortaya konmazken çevirmen tercihlerinin bazılarının KM’ye ve kültüre bazılarının da erek metne ve kültüre yaklaşarak yeterlilik ve kabul edilebilirlik gösterdiği sonucuna varılabilir. Bu sonuç yayıncıların kültürel ve siyasi duruşları arasındaki benzerlik farklılık göstermiştir. Çevirmenler kaynak kültür ve metne ya da erek kültür ve metne sadakatlarını, kişisel arka planları, deneyimleri ve dolayısıyla kişisel tercihleri üzerinden karar verirken, çevirilerinde Toury’nin matris ve metinsel-dilsel normları bağlamında, farklı yeterlilik ve kabul edilebilirlik ortaya koymuşlardır.

KAYNAKLAR

- “Akşit Göktürk”. *Yapı Kredi Yayınları*. 10.12.2022.
<https://www.yapikrediyayinlari.com.tr/yazarlar/aksit-gokturk-2>.
- Altuntaş, H. (2007). Translation ideology: a comparative analysis of the translations of Daniel Defoe’s Robinson Crusoe. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi.
- Bengi-Öner, I. (1999). “*Türk Edebiyatında La Dame aux Camelias Çevirileri*”. *Çeviri bir süreçtir... ya çeviribilim?* Sel Yayıncılık.
- Çırpan, M. (2020). Osmanlı Devleti’nde gemi tipleri ve gemi kazaları ile ilgili değerlendirmeler. *GİDB Dergi*, (19), 41-58. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gidb/issue/60341/880818>
- “Çulluk”. *Etimoloji Türkçe*. 20.12.2022 <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/çulluk>.
- Defoe, D. (2012). *Robinson Crusoe*. [Çev. Fadime Kahya]. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Defoe, D. (2016). *Robinson Crusoe*. [Çev. Akşit Göktürk]. Yapı Kredi Yayınları.
- Dursun, T. (2019). Albert Camus’un La Peste (Veba) adlı romanının Türkçe çevirilerinde kültürel öğelerin aktarımının Gideon Toury’nin erek odaklı çeviri kuramına göre incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi.
- “Fadime Kahya”. *İş Bankası Kültür Yayınları*. 10.12.2022.
<https://www.iskulturlar.com.tr/yazarlar/fadime-kahya>
- Gürçağlar, Ş. (2019). *Çevirinin ABC’si*. Say Yayınları.
- Güzelyürek, P. (2002). Polisistem kuramına göre Türkiye’de 1940’lı yıllar çeviri etkinliğinin değerlendirilmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- “Hakkımızda”. *İş Bankası Kültür Yayınları*. 10.12.2022.
<https://www.iskulturlar.com.tr/hakkimizda>
- “Hakkımızda”. *Yapı Kredi Yayınları*. 10.12.2022.
<https://www.yapikrediyayinlari.com.tr/hakkimizda>
- Işık, Y. (2016). Gideon Toury’nin erek odaklı kuramı ışığında Aziz Nesin’in “Tek Yol” adlı romanının Farsça tercümesinin incelenmesi. *Turkish Studies*. 11/20, 305-320. DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.10113>
- Munday, J. (2016). *Introducing translation studies theories and applications*. Routledge.
- Rifat, M. (2012). *Çeviri Seçkisi II Çeviri(bilim) Nedir?* Sel Yayıncılık.
- Toury, G. (2012). *Descriptive translation studies and beyond Amsterdam/Philadelphia*. John Benjamins Publishing Company.
- Yazıcı, M. (2005). *Çeviribilim temel kavram ve kuramları*. Multilingual.
- Yılmaz, M., Özbek, S. (2017). Penguin Books, Yapı Kredi Yayınları ve İş Bankası Kültür Yayınları’nın reklam kampanyaları üzerine bir inceleme. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 0(20), 315 - 335.

Extended Abstract

This study aims to uncover the divergent tendencies of translators from various educational backgrounds working for publishing houses with similar ethos, specifically in terms of acceptability and adequacy, or their fidelity to both the source and target cultures and texts. This approach presents a distinct projection compared to other studies by not focusing on translation quality but rather on decoding translators' preferences within Gideon Toury's matrix and textual linguistic norms framework. Challenging the traditional equivalence-seeking perspective, which views translation prescriptively as either good or bad based on equivalence, Gideon Toury's norms have redirected Translation Studies by focusing on how translations occur, rather than a purely epistemological stance. Target-oriented theory, rooted in Even Zohar's polysystem, functions as a methodological framework, analyzing translations based on norms, and is revolutionary in its application, despite critiques in translation sociology about its secondary treatment of the human agent. In this context, literary translations were examined using matrix and textual linguistic norms under the target-oriented theory. This is key to understanding how two different translation texts by two different translators from two different publishers materialized. The study highlights the variance in proximity to the source and target texts and cultures in the works of these translators, contributing to descriptive translation studies. When reviewing the literature, similar studies on two different translations of "Robinson Crusoe" show variations in translators' norm-based preferences. However, this study finds that translators from publishing houses with similar ethos display different levels of acceptability and adequacy, as decoded through Toury's norms. The study compares translations of "Robinson Crusoe" from two different publishers and translators using matrix norms for macro-level analysis and textual linguistic norms for micro-level analysis, considering the first and second chapters of the source text. The translations by Fadime Kahya (Ç2) and Akşit Göktürk (Ç1) were analyzed. The analysis within the matrix norms framework revealed differences in paragraph count, section organization, and lexical diffusion between Ç1 and Ç2. The study, under textual linguistic norms, shows that translators' word choices reflect varying proximities to the source or target culture. Differences in translations of specific words and phrases demonstrate either acceptability or adequacy, depending on the cultural alignment. In conclusion, translators working for ideologically similar publishers exhibit tendencies towards either source or target cultures and texts, as defined by acceptability, adequacy, and norms. The study emphasizes the process of translation creation over prescriptive standards. By examining institutional principles and translator biographies of Türkiye İş Bankası and Yapı Kredi publishing houses, alongside a summary of the source text for context, the study reveals that translators' choices are influenced more by personal background than by their publishing houses' ideologies, aligning with Toury's norms. This research is anticipated to guide future studies in translation, especially those interested in descriptive translation studies focusing on translators' preference differences.